

WOJCIECH MILITZ

PTTK w 1982 roku

U progu 1982 roku Towarzystwo zostało wzmocnione programowymi uchwałami ubiegłorocznego X Zjazdu Krajowego, ale jednocześnie znalazło się w sytuacji wysoce nie sprzyjającej działalności. Stan wojenny spowodował zmniejszenie, a okresami, bądź w niektórych regionach kraju, całkowite zawieszenie ruchu turystycznego. Trudna sytuacja finansowa, wynikła z uwarunkowań ostatnich lat gospodarki PTTK, i brak możliwości uzyskiwania bieżących planowanych dochodów wymagały pilnych rozwiązań zapewniających byt Towarzystwa.

Władze PTTK musiały równolegle podejmować i przeprowadzać działania programowe i organizacyjne, nakreślone uchwałami X Walnego Zjazdu PTTK, przekształcać gospodarkę zgodnie z przyjętymi przez Zjazd kierunkami i zasadami reformy gospodarczej wprowadzanej w całym kraju oraz starać się o środki na bieżącą działalność.

W sprawach programowych Zarząd Główny PTTK, kontynuując prace nad stworzeniem lepszych warunków działalności i rozwoju turystyki kwalifikowanej, pracował nad programem działania PTTK w zakresie turystyki wodnej. Nowy kształt

starano się nadać również programowi działania PTTK w środowisku młodzieży szkolnej. Zawarto porozumienia o współpracy z Radą Główną i Zarządem Centralnego Związku Kólek i Organizacji Rolniczych oraz z Krajowym Zrzeszeniem Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej. Porozumienia te tworzą wzajemnie korzystne warunki dla rozwoju turystyki w środowisku wiejskim, w tym także dla organizacji na wsi taniej bazy turystycznej.

Szczególnie uroczysty charakter nadano obchodom 75 rocznicy utworzenia Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Na posiedzeniu Zarządu Głównego PTTK w grudniu 1982 r. poświęconym tej rocznicy spotkali się działacze b. PTK i ci, którzy rozwijają krajoznawstwo w dzisiejszym Towarzystwie. Referat programowy *Idee i zadania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w latach 1945—1950* wygłosił ostatni prezes PTK prof. dr Stanisław Leszczycki. Pamięć tych obchodów utrwalono odsłonięciem okolicznościowej tablicy na budynku dawnego Muzeum Przemysłu i Rolnictwa na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie, gdzie 3 grudnia 1906 r. odbyło się pierwsze statutowe posiedze-

Ogrodzieniec, ruiny zamku, trwale związane z narodzinami idei utworzenia Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Stan z 1983 r. Fot. Janusz Żmudziński

nie Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

Działaniom programowym towarzyszyły intensywne prace organizacyjne, m.in. powoływanie komisji i rad — społecznych organów pracy Zarządu Głównego, narady i spotkania, w tym zwłaszcza z przedstawicielami władz państwowych dla uzyskania poparcia i pomocy dla realizacji programu PTTK.

Rekonstrukcję gospodarki PTTK, umożliwiającą jej funkcjonowanie w warunkach ogólnopolskiej reformy gospodarczej, oparto na zasadach uchwały Rady Ministrów nr 112/81 w sprawie rozwoju drobnej wytwórczości. W rezultacie zmian w sferze wydzielonej gospodarki w miejsce jednostek zlikwidowanego Zrzeszenia Gospodarki Turystycznej PTTK utworzono 42 przedsiębiorstwa, dla których organem założycielskim jest Prezydium ZG PTTK.

Odpowiednio do tego zasadami reformy objęto sferę działalności gospodarczej oddziałów PTTK. Samodzielności gospodarczej przedsiębiorstw, nowym obowiązkom i uprawnieniom — do ustalania płac i cen za usługi włącznie — towarzyszyły, uwieńczone powodzeniem, starania władz PTTK o uzyskanie zwolnień i ulg podatkowych. Dzięki temu osiągnięto we wszystkich rodzajach gospodarki dodatni wynik finansowy.

W roku 1982 wprowadzono podwyższone składki członkowskie, opłatę wpisowego i za legitymację członkowską. Wyższej składce członkowskiej odpowiadać będzie nowy system zniżek organizacyjnych, preferujący członkostwo indywidualne, ustalający wyższe zniżki dla kadry i długoletnich (25 lat) członków PTTK.

Towarzystwo już od paru lat notuje spadek liczby członków i ogniw organizacyj-

nych. W latach 1980 i 1981 narastająca sytuacja kryzysowa, pogłębiająca się inflacja nie sprzyjały działalności społecznej, dbałości i przynależności do organizacji społecznych, w tym także do PTTK. W 1982 r. tę nie sprzyjającą koniunkturę pogłębiły rygory stanu wojennego. Dodać należy, iż łącznie z tymi zewnętrznymi przyczynami na zmniejszenie liczby członków miała wpływ dokonana w IV kwartale 1982 r. weryfikacja stanu organizacyjnego, prowadzona w ramach kampanii sprawozdawczo-wyborczej w kołach i klubach PTTK. Ujawniła ona poważną liczbę „martwych” ogniw oraz członków, nie płacących składek. Sytuacja ta nie była zaskoczeniem dla władz PTTK. Potwierdziła ona ocenę dokonaną na X Zjeździe i przyjęty kierunek: na „jakość”, a nie na „ilość”.

Zamek w Ogrodzieńcu, na pierwszym planie Skalki Aleksandra Janowskiego. Fot. Janusz Zmudzkiński

STAN ORGANIZACYJNY

STAN ORGANIZACYJNY PTTK WEDŁUG OGNIW

Lp.	Rodzaj ogniwa	Oddziały		Kola		Członkowie	
		1981	1982	1981	1982	1981	1982
1	terenowe	384	382	669	658	79 079	72 426
2	zakładowe	126	119	4 583	3 902	229 592	191 769
3	osiedlowe	23	24	241	213	10 063	9 124
4	wojskowe	14	14	530	530	32 909	32 909
5	akademickie	25	26	237	260	14 955	14 469
6	szkolne	—	—	5 365	5 040	262 109	228 592
7	inne	8	6	808	716	45 609	38 031
	Razem	580	571	12 433	11 319	674 316	587 320
	Różnica		-9		-1 114		-86 996

Jak wynika z tabeli obrazującej stan organizacyjny według rodzaju ogniw najwyższy spadek liczby członków zanotowany został w zakładach pracy i szkołach (-37 823 i -33 517 tj. -71 340 na ogólną

liczbę spadku: 86 996). Zmiany w układzie wojewódzkim i stan ogniw i członków osiągnięty na koniec 1982 roku ilustruje zestawienie.

STAN ORGANIZACYJNY PTK Z PODZIAŁEM NA WOJEWÓDZTWA

Lp.	Województwo	Liczba oddziałów		Liczba kół i klubów na prawach kół		Liczba członków	
		1981	1982	1981	1982	1981	1982
1	Biała Podlaska	5	5	125	118	4 317	3 608
2	Białystok	21	21	291	242	14 305	11 324
3	Bielsko Biąta	15	15	441	427	25 448	22 474
4	Bydgoszcz	19	19	443	409	19 896	17 392
5	Chełm	4	4	91	90	4 660	4 480
6	Ciechanów	6	6	92	72	4 552	3 309
7	Częstochowa	8	8	130	128	8 981	7 252
8	Elbląg	9	9	115	105	4 922	4 490
9	Gdańsk	19	18	381	359	22 879	22 079
10	Gorzów Wlkp.	15	15	175	158	7 191	6 051
11	Jelenia Góra	12	12	193	195	9 600	8 173
12	Kalisz	11	11	267	246	11 107	9 523
13	Katowice	45	44	1 738	1 474	121 870	101 845
14	Kielce	13	13	245	179	12 309	8 846
15	Konin	5	5	79	79	4 121	4 071
16	Koszalin	10	10	166	153	6 890	5 988
17	Kraków	13	12	466	454	29 267	29 352
18	Krosno	7	7	235	226	9 742	8 972
19	Legnica	7	7	163	149	8 374	6 480
20	Leszno	6	6	116	78	3 998	3 183
21	Lublin	18	17	284	222	12 021	9 644
22	Łomża	5	5	93	93	4 912	4 897
23	Łódź	8	8	335	293	19 480	15 271
24	Nowy Sącz	9	9	251	233	10 187	9 048
25	Olsztyn	14	14	262	205	13 141	11 021
26	Opole	21	21	339	325	17 164	15 282
27	Ostrołęka	10	10	81	69	3 955	3 169
28	Pila	8	8	147	126	5 855	4 513
29	Piotrków Tryb.	7	7	184	176	9 719	8 420
30	Płock	6	6	151	97	6 920	5 503
31	Poznań	20	20	445	432	24 998	21 181
32	Przemyśl	5	5	106	84	5 543	5 056
33	Radom	9	9	127	119	6 826	6 556
34	Rzeszów	11	10	187	176	9 606	9 148
35	Siedlce	7	6	141	133	6 057	5 927
36	Sieradz	8	7	107	97	4 679	4 320
37	Skiernewice	7	7	115	105	6 217	3 936
38	Ślupsk	8	8	175	156	6 328	6 056
39	Suwałki	9	8	125	130	6 505	5 981
40	Szczecin	20	20	393	377	17 777	16 001
41	Tarnobrzeg	9	9	139	136	8 346	5 725
42	Tarnów	8	8	155	161	6 934	6 114
43	Toruń	13	12	267	234	11 759	8 577
44	Wałbrzych	12	13	220	217	11 036	9 605
45	Warszawa	32	30	683	736	57 489	57 446
46	Wrocław	5	5	106	94	4 082	3 581
47	Zamość	5	5	154	144	8 647	7 605
48	Zielona Góra	14	15	240	203	10 253	9 404
	Razem	580	571	12 433	11 319	674 316	587 320
	Różnica		-9		-1 114		-86 996

Z zestawienia obrazującego stan organizacyjny PTTK z podziałem na województwa wynika, że spadek liczby ogniw i członków dotyczy wszystkich województw z wyjątkiem Krakowa. W woj. katowickim, które skupia największą liczbę członków w zakładowych kołach PTTK, wykruszenie się 263 kół i ubytek ponad 20 tys. członków jest szczególnie znamienne.

Przerzedziła się sieć komisji społecznych. O ile stan liczbowy komisji wojewódzkich nie uległ zmianie, to rozwiązaniu uległo 176 komisji oddziałowych, co decyduje zapewne o zaniku działalności w konkretnych dziedzinach. Odnosi się to do oddziałowych komisji krajoznawczych, których ubyło aż 39. Dotyczy to również ubytku 15 oddziałowych komisji turystyki żeglarskiej, a także po 14: pieszej, narciarskiej, opieki nad zabytkami.

W 1982 r. ZG PTTK powołał dalsze 7 komisji, zwiększając liczbę swoich społecznych organów do 30.

Szkoleniem podstawowym objęto w 1982 r. 17 388 osób, co stanowi ok. 60% liczby z poprzedniego roku. Było to zrozumiałe wobec trudności finansowych i sytuacji ogólnej, w jakiej działało Towarzystwo. Tym bardziej godne podkreślenia są wyniki uzyskane w szkoleniu kadry programowej, wyższe o ponad 50% niż w roku ubiegłym (w odniesieniu do kadry instruktorów i przodowników turystyki kwalifikowanej i krajoznawstwa): 636 osób w 1981 r. i 996 osób w 1982 r.

XIV-wieczny most gotycki przed Zamkiem Królewskim w Warszawie. Fot. Grzegorz Micuła

KOMISJE SPOŁECZNE PTTK

Lp.	Komisje	1981	1982	Różnice
1	oddziałowe	2604	2428	-- 176
2	wojewódzkie	673	672	-- 1
	Razem	3277	3100	-- 177

STAN KADRY PTTK

L.p.	Rodzaj kadry	1981	1982	Różnica
1	Organizatorzy turystyki razem	69 144	56 019	-13 018
	w tym:			
	w zakładach pracy	28 688	23 154	- 5 513
	w osiedlach	761	596	- 165
	w środ. młodzieży	29 034	22 598	- 6 436
	w środ. akademickim	3 367	3 252	- 115
	w środ. wojskowym	5 606	5 027	- 579
	w innych środowiskach	1 688	1 392	- 296
2	Opiekunowie SKKT	4 979	5 040	+ 61
3	Przewodnicy i instruktorzy — razem	18 386	20 344	+ 1 958
	w tym przewodnicy turystyki:			
	pieszej	5 158	6 200	+ 1 042
	górskiej	4 307	4 421	+ 114
	narciarskiej	766	797	+ 31
	żeglarskiej	719	953	+ 234
	kajakowej	1 641	1 830	+ 189
	kolarskiej	1 706	1 880	+ 174
	motorowej	1 533	1 689	+ 156
	Instruktorzy imprez na orientację	236	217	- 19
	nurkowania swobodnego	281	214	- 67
	krajoznawstwa	1 527	1 601	+ 74
	ochrony przyrody	209	214	+ 5
	ochrony zabytków	117	125	+ 8
	przewodnictwa	112	135	+ 23
	fotografii krajoznawczej	74	68	- 6
4	Instruktorzy kształcenia kadr	1 304	1 305	+ 1
5	Spółeczni opiekunowie przyrody	2 454	2 409	+ 55
6	Spółeczni opiekunowie zabytków	5 928	5 749	- 179
7	Strażnicy ochrony przyrody	9 621	8 159	- 1 462
8	Służba kultury szlaku	11 192	12 334	+ 1 142
9	Przewodnicy (liczba uprawnień)	16 888	16 572	- 316
10	Znazarze szlaków	1 131	1 968	+ 837
	Razem kadra programowa	141 027	129 999	-11 028
11	Kadra funkcyjna	24 153	23 704	- 449
	w tym:			
	na szczeblu oddziałów	17 521	16 756	- 768
	na szczeblu województw	6 037	6 203	+ 166
	na szczeblu centralnym	592	749	+ 153
	Ogółem	165 180	153 703	-11 477

Krajoznawstwo, opieka nad zabytkami, ochrona przyrody

W działalności krajoznawczej PTTK w 1982 r. godne miejsce zajęły obchody 75-lecia Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, których kulminacją stały się, poprzednio opisane, uroczystości w Warszawie. Komisja Krajoznawcza ZG PTTK wiele pracy poświęciła inwentaryzacji krajoznawczej Polski. Przygotowano wycieczne do jej przeprowadzenia. Zorganizowano spotkanie z przewodniczącymi komisji krajoznawczych zarządów wojewódzkich dla omówienia sposobów realizacji tej niezwykle ważnej akcji, podejmowanej wielokrotnie w przeszłości. Jej przeprowadzenie w skali całego kraju miałyby pod-

stawowe znaczenie dla wszelkiego rodzaju działalności w zakresie krajoznawstwa. Istotną rolę spełniać tu będą regionalne pracownie krajoznawcze, których sieć wzbogaciła się w 1982 roku o nowe placówki w Elblągu, Ostrołęce i Zamościu osiągając łącznie liczbę 28. Doroczną imprezę — XII Centralny Zlot Aktywu Krajoznawczego — zorganizowaną w Szczecinie, poświęcono problematyce morskiej w krajoznawstwie. Z inspiracji i przy pomocy Podkomisji Kolekcjonerstwa Krajoznawczego odbyły się imprezy kolekcjonerskie (wystawy, jarmarki, giełdy), m.in. w Krakowie, Opolu, Szczecinie, Warszawie i — Lublinie, gdzie zorganizowano też VII Ogólnopolską Wystawę i Giełdę Trofeów Turystycznych.

Pomnik Małego Powstańca dłuta prof. J. Jarnuskiewicza na Starym Mieście w Warszawie. Fot. Grzegorz Mićula

Romański kościół obronny pw. św. Andrzeja w Krakowie (XI wiek). Fot. Grzegorz Micuła

W 335 poradniach krajoznawczych i 467 punktach informacji turystycznej obsłużono 1500 tys. osób. Zorganizowano 11 353 odczyty i 3590 wystaw, w których wzięło udział odpowiednio 368 tys. słuchaczy i blisko 665 tys. zwiedzających. Z 753 bibliotek PTTK skorzystało ok. 138 tys. czytelników.

W dziedzinie opieki nad zabytkami, którą społeczni opiekunowie zabytków PTTK sprawują wobec ponad 11 000 obiektów, szczególnej troski, w świetle trudności finansowych, wymagały regionalne muzea

PTTK. Komisja Opieki nad Zabytkami, zdobywając środki dla 26 tych ważnych placówek, umożliwiła im przetrwanie trudnego okresu. Jednocześnie dokonano gruntownej analizy stanu potrzeb muzeów, i podjęto energiczne starania celem zmiany ich sytuacji w latach przyszłych. Zorganizowano również szkolenie kierowników regionalnych muzeów PTTK w Puławach, gdzie tworzy się PTTK-owskie centrum muzealnictwa. W Łodzi odbył się, zorganizowany wspólnie z Ministerstwem Kultury i Sztuki, Ogólnopolski Zjazd Spo-

lecznych Opiekunów i Konserwatorów Zabytków. W Poznaniu przeprowadzono szkolenie członków młodzieżowych zespołów opiekunów zabytków. Komisja Opieki nad Zabytkami przekazała do MKiS swoje uwagi i wnioski do projektu *Ustawy o ochronie dóbr kultury i muzeach*, a w związku z odbywającym się Kongresem Techników Polskich współuczestniczyła w opracowaniu zadań społecznej opieki nad zabytkami techniki. Kontynuowano prace nad inwentaryzacją zabytkowych cmentarzy, opracowano kolejny numer biuletynu poświęconego tej problematyce, wydawanego przy współpracy Stowarzyszenia „Pax” i Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa.

W zakresie ochrony przyrody istotne miejsce zajęły problemy turystyki na obszarach chronionych. W sprawach ochrony środowiska, parków narodowych, parków krajobrazowych i turystyki na tych terenach podjęto rozmowy z Ministerstwem Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego. W skład Państwowej Rady Ochrony Środowiska powołany został przedstawiciel PTTK, zgłoszone zostały uwagi Towarzystwa w sprawie nowelizacji *Ustawy o ochronie przyrody*. Tradycyjnie zorganizowano akcje: „czyste lasy”, „tydzień czystości wód”, „dni lasu i zadrzewień”.

Działalność w zakresie fotografii krajoznawczej, wobec braku podstawowych materiałów fotograficznych, siłą rzeczy została ograniczona do prac teoretycznych. Zorganizowano Małe Forum Fotografii Krajoznawczej dla ustalenia sposobów działania na następne lata, seminarium „Fotografia krajoznawcza — romantyczna i dokument” w Lublinie, pomorskie spotkania z diaporamą w Szczecinie, plener szkoleniowy dla kandydatów na instruktorów fotografii PTTK i komisarzy przeglądów w Lipnicy Murowanej. Komisja ustanowiła medal za cenne i uporządkowane zbiory fotograficzne.

Turystyka kwalifikowana

Nadanie turystyce kwalifikowanej wiodącej roli w działalności Towarzystwa, nakreślonej uchwałami X Zjazdu Krajowego, przypadło na okres szczególnie niekorzystny dla turystyki. W warunkach kryzysu gospodarczego i stanu wojennego osiągnięte wyniki w poszczególnych dyscyplinach turystyki kwalifikowanej, niższe co prawda od tych z 1981 r., świadczą o uporze i zamięłowaniu działaczy PTTK do swej społecznej pracy.

IMPREZY I UCZESTNICY TURYSTYKI KWALIFIKOWANEJ

Lp.	Rodzaj imprez, wycieczek	Liczba imprez i wycieczek			Liczba uczestników		
		1981	1982	Wynik	1981	1982	Wynik
1	piesze	28 854	25 356	-3 498	625 756	682 892	-142 864
2	górskie	16 679	14 605	-2 074	369 800	326 432	-43 368
3	narciarskie	3 961	2 889	-1 072	89 931	70 837	-19 094
4	kolarskie	5 196	4 888	-308	84 575	83 405	-1 169
5	motorowe	1 714	1 231	-483	36 374	23 188	-13 186
6	żeglarskie	1 994	1 824	-170	33 596	21 177	-12 419
7	kajakowe	1 997	1 985	-12	33 601	30 272	-3 329
8	speleologiczne	551	588	+ 37	5 871	4 853	-1 018
9	podwodne	497	442	-55	6 956	5 853	-1 103
10	na orientację	2 380	2 519	+ 139	57 772	57 157	-615
11	inne	6 655	6 542	-113	237 646	229 899	-7 747
	Razem	70 478	62 858	-7 610	1 781 877	1 535 965	-245 912

Pomnik Stanisława Wyspiańskiego, dłuta Mariana Koniecznego, odsłonięty w 75 rocznicę śmierci artysty przed gmachem Muzeum Narodowego w Krakowie. Fot. Grzegorz Mićala

Władze PTTK, w ślad za uchwałami i programami w sferze problemów „PTTK a góry”, podjęły w 1982 r. pod hasłem „PTTK a woda” opracowanie raportu o stanie turystyki wodnej i programu jej dalszego rozwoju. Części składowe raportu i wnioski przygotowane przez Komisję Turystyki Żeglarskiej, Komisję Turystyki Kajakowej i Komisję Turystyki Podwodnej pozwoliły na kompleksowe ujęcie problemu i podjęcie uchwał na plenarnym posiedzeniu ZG PTTK, które odbyło się w dniach 29 i 30 maja w stacji wodnej PTTK w Starych Jabłonkach. W przyjętych dokumentach podkreślono szczególne

walory krajoznawcze i rekreacyjne turystyki wodnej. Na tym tle zwrócono uwagę na przepisy administracyjne ograniczające uprawianie kajakarstwa, żeglarstwa, działalności podwodnej oraz na postępujące zanieczyszczenie szlaków wodnych. Ustalono konkretne zadania, jak np. wystąpienia do kompetentnych władz w następujących sprawach: uregulowanie przepisów dotyczących biwakowania na leśnych terenach nadbrzeżnych, umożliwienie przewożenia sprzętu wodnego kolejną i PKS, podjęcie skutecznych działań ograniczających wpływ rolnictwa i przemysłu na zanieczyszczenie rzek, jezior i wód

przybrzeżnych. Sprawa czystości wód znalazła się również w apelu do turystów i wśród zadań wewnętrznych Towarzystwa, podobnie jak kwestia dostosowania profilu produkcji sprzętu dla potrzeb turystyki wodnej, gdzie istotny udział powinny mieć własne zakłady produkcyjne PTTK. W dziedzinie zagospodarowania szlaków uznano za niezbędne: opracowanie doraźnego programu rozbudowy bazy, określenie statusu obiektu wodnego PTTK, oznakowanie turystyczne niezeglownych szlaków wodnych. Wśród zadań znalazły się również sprawy działalności, funkcjonowania i rozwoju klubów, wypożyczalni i naprawy sprzętu.

W zakresie turystyki górskiej działalność KTG koncentrowała się wokół realizacji uchwały ZG PTK z 25 października 1981 r. w tej sprawie. Opracowano programy: rozwoju bazy PTTK w górach, reaktywowania sieci stacji turystycznych, urządzenia w górach sieci pól biwakowych. Projekt regulaminu schroniska górskiego stał się podstawą do uchwalenia przez władze PTTK regulaminu obiektu turystyki kwalifikowanej. Zagwarantowano w nim: bezpłatny wrzątek, zapewnienie noclegu, możliwość postawienia namiotu, osuszenia odzieży, prawo do spożywania w stołówce przyniesionego jedzenia, do korzystania ze zniżki ceny za nocleg we własnym płóciennym śpiworze, pomoc w naprawie sprzętu itp. KTG koordynowała i realizowała prace związane z przygotowaniem otwarcia w 1983 r. Międzynarodowego Górskiego Szlaku Przyjaźni.

Nie zanedbano także współpracy z GOPR w kwestiach profilaktyki związanej z wypadkami w górach. Wydano 49 tom „Wierchów”, rocznik „Prac babiogórskich” oraz biuletyny górskich ośrodków muzealnych. Zadbano, przy współuczestnictwie Oddziału PTTK w Zakopanem, o remont ścieżek tatrzańskich.

Do interesujących inicjatyw należy powołanie przy Oddziale Krakowskim PTTK — Klubu Miłośników Książki Górskiej i rozpoczęte przygotowanie do otwarcia Księgarni Górskiej „Pod Wierchami”.

W turystyce pieszej, podobnie jak w in-

nych dyscyplinach, zaznaczył się spadek liczby imprez i uczestniczących w nich turystów. Wzrosły natomiast o 1042 osoby, szeregi przodowników turystyki pieszej. Sprzyjały temu dobrze przygotowane szkolenia i imprezy, jak np. Złot Przodowników Turystyki Pieszej czy Ogólnopolski Wysokokwalifikowany Rajd Pieszy, zorganizowany na Suwalszczyźnie. Opracowano kompleksowe projekty sieci szlaków w województwach: krakowskim, katowickim, olsztyńskim i tarnowskim oraz projekt nowelizacji instrukcji znakarskiej.

W turystyce narciarskiej, KTN ZG PTTK poświęciła wiele pracy szlakom narciarskim, szkoleniu i imprezom. Oddziały górskie PTTK przygotowały dla turystów narciarzy 430 km szlaków narciarskich. Centralna Szkoła Kadry Narciarskiej PTTK na Hali Gąsienicowej przeprowadziła 14 kursów dla 560 osób. Kursy dla kadry odbyły się również w schroniskach: na Hali Łabowskiej, w Krynicy, na Turbaczu i w Andrzejówce. Instruktorzy KTN prowadzili szkolenie narciarskie w ramach specjalistycznych wczasów PTTK. KTN wydała informator z wykazem wyciągów, szlaków i tras narciarskich. Na Suwalszczyźnie zorganizowano tradycyjny rajd „Wędrowki północy”, a działacze Oddziału PTTK w Ustrzykach Dolnych przeprowadzili Bieszczadzki Rajd Narciarski.

W turystyce kolarskiej, odnotowując trudności ogólne, towarzyszące turystyce w 1982 r., dodać należy niedostępność sprzętu i części zamiennych do rowerów. Dla zmniejszenia dolegliwości tego stanu rzeczy dla kadry kolarskiej Komisja Turystyki Kolarskiej ZG PTTK zacieśniła współpracę z Zakładami Rowerowymi „Romet” w Bydgoszczy. Komisja zorganizowała interesującą sesję popularno-naukową na temat „Komunikacja rowerowa, stan i perspektywy rozwoju”. Tematem tym zainteresowano: Sejmową Komisję Komunikacji i Łączności, Ministerstwo Komunikacji, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Komunikacji i Towarzystwo Urbanistów Polskich. Pomoże to niewątpliwie w takich pracach, jak np. znakowanie ścieżki

Stanisław Paczyński i jego zwycięska szopka krakowska w konkursie w 1982 r. Fot. Grzegorz Micuła

rowerowej w Warszawie, na osiedlu Ursynów czy wytyczenie szlaku kolarskiego Powsin — Jeziorko Czerniakowskie, zaplanowane na rok 1983.

Turystyka motorowa szczególnie dotkliwie odczuła skutki kryzysu. Wzrost cen paliw oraz ich reglamentacja powodują stałe zmniejszanie się rezultatów działalności. W roku 1982 liczba imprez spadła o 28%, a ich uczestników o 36%. Utrzymano natomiast na dotychczasowym poziomie działalność szkoleniową kadry. Przeprowadzono także z dobrymi rezultatami centralne imprezy. Centralny Zlot i Zjazd

Motorowy oraz Zlot Przdowników Turystyki Motorowej.

W działalności speleologicznej odnotowano dobre wyniki we wszystkich formach pracy; wzrosła liczba imprez i uczestników, w tym także udział młodzieży, nie zmniejszyła się liczba komisji oddziałowych, a powstały dwie nowe komisje wojewódzkie.

Dobre rezultaty osiągnięto w organizacji imprez na orientację. Coraz bardziej popularne stają się tego typu imprezy organizowane w dyscyplinach: kolarskiej i podwodnej.

ODZNAKI TURYSTYCZNE ZDOBYTE W LATACH 1981—1982

Lp.	Rodzaj odznaki	1981	1982	Różnica
1	Odnaka Turystyki Pieszej	21 834	20 327	-1 507
2	Górska Odnaka Turystyczna	36 238	35 693	- 545
3	Nizinna Odnaka Narciarska	325	255	- 70
4	Górska Odnaka Narciarska	909	816	- 93
5	Kolarska Odnaka Turystyczna	3 161	2 455	- 706
6	Motorowa Odnaka Turystyczna	564	404	- 160
7	Odnaka Turystyki Motorowej	513	262	- 251
8	Zeglarska Odnaka Turystyczna	1 615	1 582	- 33
9	Turystyczna Odnaka Kajakowa	2 516	2 177	- 339
10	Turystyczna Odnaka Podwodna	144	150	+ 6
11	Odnaka Imprez na Orientację	885	1 199	+ 314
12	Odnaka Krajoznawcza	1 718	1 374	- 344
13	Młodzieżowa Odnaka Krajoznawcza	11 223	9 135	-2 088
14	Odnaka Fotografii Krajoznawczej	123	60	- 63
15	Szlakami Chwały Oręża Polskiego	1 654	2 808	+1 154
16	Turysta Senior	826	348	- 478
17	Exlibris Krajoznawcy Bibliofila	19	37	+ 18
18	Turysta Przyrodnik	72	102	+ 30
19	Znam Kraje Przyjaciół	541	211	- 330
20	Regionalne	6 694	6 786	+ 172
21	Inne	3 751	3 731	- 20
	Ogółem	95 225	89 892	-5 333

Akcja Autostop w 1982 r. napotkała szczególnie niesprzyjające warunki, spowodowane stanem wojennym i trudnościami, z jakimi boryka się ruch automobilowy w Polsce. Akcję rozpoczęto dopiero w połowie sezonu, a udział w niej wzięło 5310 uczestników, w tym 5 cudzoziemców. W Warszawie odbył się Zlot Autostopowiczów, który zgromadził 70 przedstawicieli tej formy turystyki.

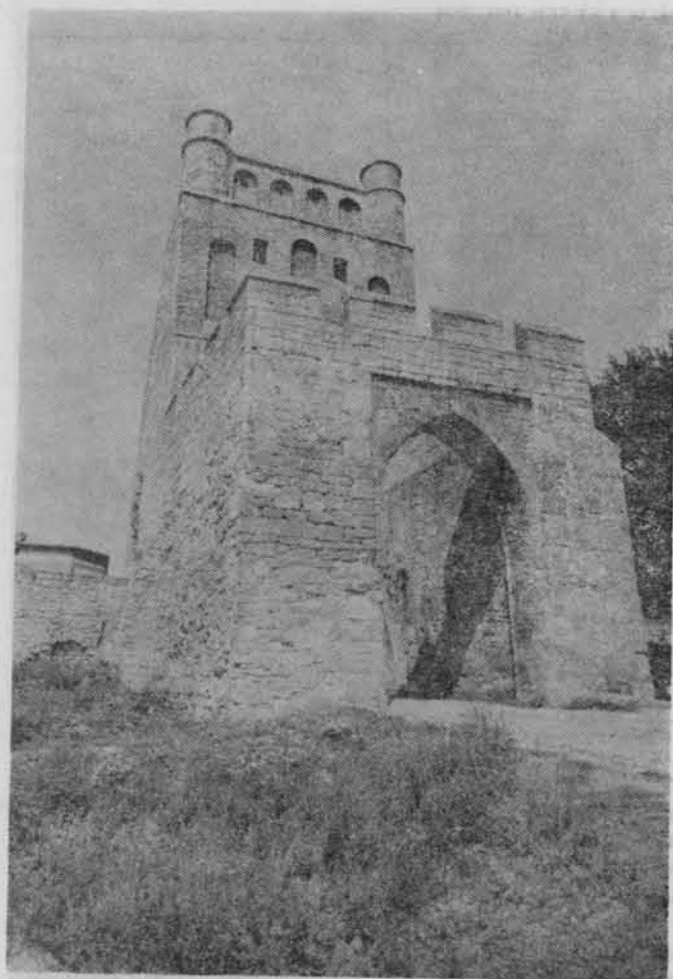
W roku 1982 minęło 25 lat Autostopu. Sytuacja nie sprzyjała uroczystemu obchodzeniu jubileuszu. Warto jednak podkreślić, iż w ciągu ćwierćwiecza z tej pożytecznej i najtańszej formy turystyki skorzystało ogółem 802 875 autostopowiczów, a woziło ich 88 529 kierowców.

Działalność środowiskowa

PTTK w 1982 r., poświęcając wiele uwagi i pracy tworzeniu warunków dla rozwoju turystyki kwalifikowanej, miało

również na względzie polepszenie tych warunków w poszczególnych środowiskach społecznych. Świadczą o tym działania dotyczące nie tylko środowisk, które tradycyjnie znajdują się w polu zainteresowań PTTK, jak młodzież szkolna i akademicka, zakłady pracy, osiedla mieszkaniowe, wojsko czy środowisko osób niepełnosprawnych, ale także podjęcie nowych zadań w środowisku wiejskim.

Sprawy młodzieży szkolnej były przedmiotem obrad zebrania plenarnego Zarządu Głównego w dniu 26 września 1982 r. W przyjętej uchwale określono rolę PTTK w procesie wychowania młodzieży, kierunki doskonalenia działalności wewnątrz Towarzystwa, precyzując jednocześnie zewnętrzne uwarunkowania rozwoju działalności PTTK w tym środowisku. W kierunkach doskonalenia działalności na pierwszym miejscu znalazła się „turystyka w rodzinach jako podstawowe przygotowanie do uprawiania turystyki”, a w ślad za zadaniami dla SKKT PTTK ustalone zostały

Gotycka Brama Krakowska w Szydłowcu. Fot. Grzegorz Mićula

konkretne prace dla zarządów wszystkich szczebli organizacyjnych i ich komisji turystyki kwalifikowanej i problemowych. Odbyły się tradycyjne imprezy młodzieżowe: X Ogólnopolski Młodzieżowy Turniej Turystyczno-Krajoznawczy z finałem w Krakowie, IV Ogólnopolski Turniej Wychowanków Domów Dziecka z zakończeniem we Wschowej oraz Konkurs Krasomówczy Młodzieży Szkolnej w Golubiu-Dobrzyniu.

Na wniosek ZG PTTK do ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki, uzyskano zezwolenie wznowienia, zawieszona

wskutek stanu wojennego, działalności niektórych oddziałów akademickich PTTK. Umożliwiło to podjęcie już od 28 stycznia 1982 r. tradycyjnej działalności imprezowej, obozów zimowych i letnich.

Trudniejsza była sytuacja w zakładach pracy, w których rozbiście dotychczasowych struktur społecznego działania spowodowało zagubienie organizacyjne i demobilizację aktywów zakładowego PTTK oraz poderwało finansowe podstawy jego działania. Dla przeciwdziałania skutkom tego stanu rzeczy, Komisja Kół Zakładowych ZG PTTK wykazała wielką aktywność w

bezpośrednich kontaktach z ogniwami zakładowymi, zorganizowano pięć plenarnych posiedzeń w terenie, z udziałem przedstawicieli zarządów wojewódzkich, działaczy miejscowych kół i oddziałów oraz przedstawicieli współpracujących z PTTK instytucji i organizacji. Zorganizowano także (w grudniu 1982 r.) konferencję naukowo-praktyczną w Św. Katarzynie na temat: *Turystyka w zakładach pracy*, w celu uzyskania dopływu myśli, uwag, wniosków i inicjatyw środowiska naukowego w dziedzinie turystyki w zakładach pracy. Odbył się tradycyjny Ogólnopolski Turniej Oddziałów Zakładowych, zakończony w Charzykowie.

Z inicjatywy Komisji Kół i Oddziałów Zakładowych Towarzystwo zawarło, wspomniane już na wstępie, porozumienia, dzięki którym powstała po raz pierwszy realna szansa penetracji PTTK na terenie wsi, w tym także uprawiania zorganizowanej turystyki w oparciu o bazę wypoczynkową PGR i sieć kół gospodyń wiejskich. Współpracę w tym zakresie podjęto w województwach: siedleckim, przemyskim, krakowskim i białostockim a w końcu roku powołano w ZG PTTK Zespół d/s Turystyki Wiejskiej.

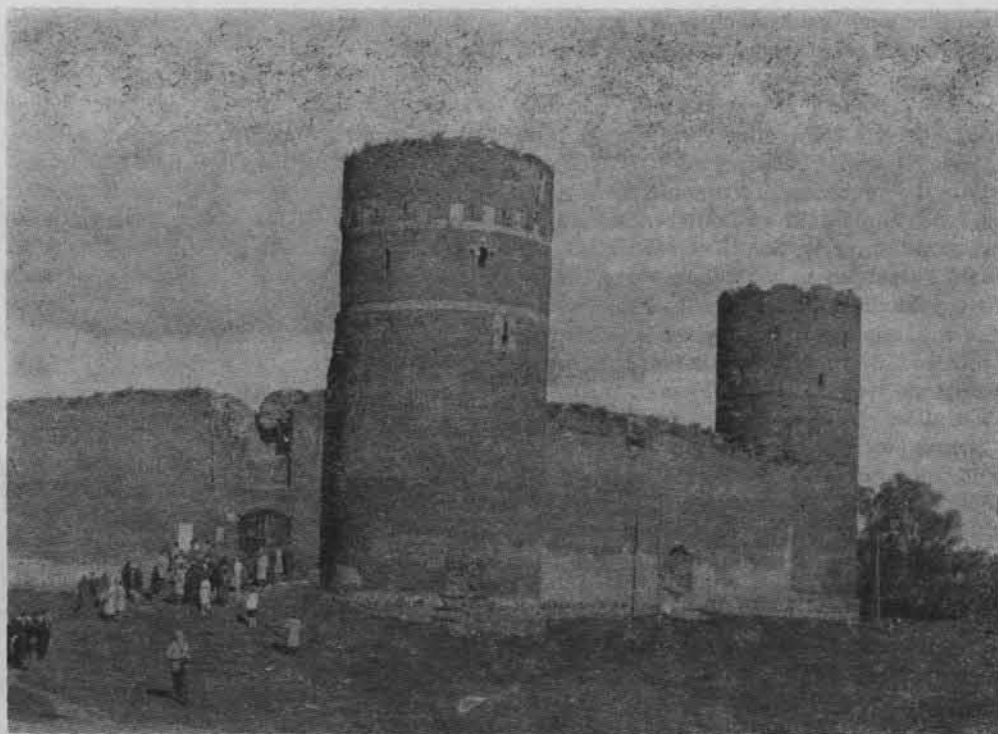
W działalności PTTK w osiedlach mieszkaniowych dominowała problematyka turystyki rodzinnej. Tym zagadnieniom poświęcono sejmik aktywu ogniw osiedlowych PTTK, zorganizowany w październiku w DW PTTK w Św. Katarzynie. Wydano również dwa opracowania instruktażowe dotyczące turystyki rodzinnej. PTTK uczestniczyło w przeprowadzeniu konkursu rysunkowego dla dzieci z osiedlowych ogniw społeczno-wychowawczych, pod hasłem „Polskie drzewa”. Wpłynęły 422 prace z ponad 70 placówek.

Działalność w środowisku wojskowym kontynuowano w tradycyjnych formach. Zorganizowano centralne imprezy: Regaty Żeglarskie WP, Splyw Kajakowy WP, Zlot Aktywu Turystycznego WP, Rajd i Zawody na Orientację Szkół i Akademii WP oraz Ogólnopolski Rajd Górski „Szlakami Walk Żołnierzy Wojsk Ochrony Pogranicza”.

Działalność PTTK w środowisku osób niepełnosprawnych, koncentrowała się głównie wśród osób niesłyszących i emerytów. Świadczą o tym przeprowadzone ogólnopolskie imprezy: Wędrowki Seniorów w Lublinie, Turystyczne Spotkania w Bydgoszczy, Zlot Młodzieży Niesłyszącej w Rzeszowie, czy Rajd Pieszy Niesłyszących „Gryfowe Wici” w Szczecinie. W ZG PTTK powstała Rada d/s Turystyki dla Osób Niepełnosprawnych.

Gotyckie rzeźby sakralne przy kościele w Szydłowcu. Fot. Grzegorz Micuła

Zamek w Ciechanowie. Fot. Janusz Zmudziński

Działalność wydawnicza

W 1982 r. Wydawnictwo PTTK „Kraj” wydało 87 pozycji, o łącznej objętości 341 arkuszy wydawniczych i nakładzie 5753 tys. egz., z czego 40 pozycji — na zamówienie ZG PTTK, 22 pozycje — na zlecenie innych ogniw Towarzystwa, a 25 — to publikacje własne Wydawnictwa. Wśród pozycji zleconych przez ZG PTTK znajduje się 8 numerów miesięcznika „Gościniec” i rocznik „Ziemia” 1979 oraz szereg opracowań metodyczno-szkoleniowych, jak np.: *Turystyka i krajoznawstwo rodzinne. Zarys metodyki kształcenia turystyczno-krajoznawczego.*

Własne publikacje to przede wszystkim kolejne pozycje w obrębie rozpoczętych w ubiegłych latach cykli i serii wydawniczych. I tak: z serii przewodników „Na szlaku” ukazały się: *Nad dolną Baryczą, W dorzeczu Kaczawy, Dolina Świdra;* z

serii „Szlakiem wielkich ludzi...” — *Zakopiańskim szlakiem Szymanowskiego;* serię „Górskie szlaki biograficzne” wzbogaciła książka *Szlakiem Wincentego Pola przez Beskid Niski,* a pozycja *Szlakiem batalionu „Barbara”* przez Pogórze Ciężkowickie rozpoczęła nową serię „Górskie szlaki historyczne”. Z innych serii wydano: *7 dni w Zawoi, Zawoja — Markowe Szczawiny, Wędrówka przez Gorce, Pieniny, Beskid Sądecki, Wędrówka przez Sudety Zachodnie (cz. 1), Wędrówka przez Sudety Środkowe, Wędrówka przez ziemię kłodzką.* Z pozostałych pozycji warto wymienić: monografię krajoznawczą *Warszawskie pożegnania,* poradniki: *Tropy i ślady zwierząt, Kuchnia pod chmurką, Turystyka campingowa, Bezpieczeństwo i higiena w turystyce,* przewodniki: *Wycieczki koleją w okolicy Krakowa, Trasy kolarskie wokół Warszawy, Szlaki wodne delty Wisły, Szlaki chwały oręza polskiego.*

Działalność biur ORT i przewodników PTTK

W 1982 r. działalność usługową prowadziły biura obsługi ruchu turystycznego (ORT) oddziałów PTTK. Wyniki pracy tych

jednostek w latach 1981 i 1982 obrazują poniższe dane:

Lp.	Wyszczególnienie	1981	1982	Różnica
1	Liczba obsłużonych imprez uczestników	251 278	164 246	- 87 032
2	Suma r-ków (tys. zł)	9 856 809	6 441 875	- 3 414 934
3	Marża (tys. zł)	2 559 502	2 608 642	+ 49 140
		302 853	420 541	+ 117 688
4	Liczba placówek handlowych	187	174	- 13
5	Sprzedaż ogółem (tys. zł)	384 881	434 602	+ 49 721
6	Marża (tys. zł)	54 339	64 454	+ 10 115
7	Liczba autokarów	296	306	+ 10
8	Liczba przewiezionych turystów	1 207 475	1 150 799	- 56 676
9	Wynik (tys. zł)	15 358	98 940	+ 83 582

Działalność biur ORT w 1982 r. prowadzona w warunkach ograniczeń ruchu turystycznego spowodowanych stanem wojennym, a jednocześnie w okresie wdrażania reformy gospodarczej, charakteryzuje się brakiem przystosowania do nowych warunków. Samodzielność finansowa powodowała najczęściej zawyżenie stosowanych cen i marż, co uwidocznione zostało w podanym wyżej zestawieniu. Dodać jednak należy, że mimo ogólnie wysokich rezultatów finansowych, duża część (40%) oddziałów prowadzących działalność gospodarczą nie uzyskała dodatnich wyników i wymagała zastosowania postępowania sanacyjnego.

Naturalną konsekwencją zmniejszenia ruchu turystycznego było ograniczenie zapotrzebowania na usługi przewodnickie, zwłaszcza w pierwszej połowie roku. Przewodnicy oprowadzili w ciągu roku 114 510 wycieczek z 4 498 371 uczestników, co w porównaniu do 190 399 wycieczek z 7 680 660 uczestnikami, obsłużonymi w 1981 r. ilustruje skalę tego niekorzystnego zjawiska.

Komisje i koła przewodników, dla złagodzenia zaistniałej sytuacji, podjęły do-

datkowe działania propagandowe w szkołach, zakładach pracy, ośrodkach wczasowych, organizując tam odczyty, wzorcowe wycieczki itp. Wykorzystano tę sytuację do przeprowadzenia w pierwszej połowie 1982 r. weryfikacji kadr przewodnickich, co spowodowało zmniejszenie liczby przewodników o ok. 90 osób. Na koniec roku stan przewodników wyniósł 11 373 (osób fizycznych), posiadających łącznie 16 572 uprawnienia przewodnickie.

W roku 1982 zorganizowano, obok planowej akcji szkoleniowej, trzy seminaria dla przewodników oprowadzających wycieczki w językach obcych, w których wzięło udział około 350 osób z 30 kół przewodnickich. Odbyły się trzy wysokogórskie wyprawy szkoleniowe w góry Bułgarii z udziałem 41 przewodników z 16 kół. W Golubiu-Dobrzyniu odbył się XI Konkurs Krasomówczy Przewodników. W Szczyrku przeprowadzono seminarium szkoleniowe dla kandydatów na instruktorów przewodnictwa, w którym wzięło udział 45 przewodników. W 100-lecie urodzin Mieczysława Orłowicza zorganizowano sesję poświęconą wielkiemu prekursorowi przewodnictwa turystycznego.

Działalność jednostek gospodarki wyodrębnionej

W obrębie gospodarki wyodrębnionej w roku 1982, zgodnie z przyjętym programem reformy gospodarczej, dokonano zasadniczych zmian: zlikwidowano ZGT PTTK oraz wydzielone z ZGT w 1981 r. — Wielozakładowe Przedsiębiorstwo Produkcyjne „Foto-Pam”, uproszczono czteroszczeblowy system zarządzania bazą turystyczną i trzyszczeblowy system zarządzania wykonawstwem remontowo-budowlanym.

W rezultacie tych zmian, utworzono 42 przedsiębiorstwa, w tym:

— 20 okręgowych zespołów gospodarki turystycznej (OZGT PTTK),

- 10 zakładów produkcyjnych „Foto-Pam” (ZP „Foto-Pam” PTTK),
- 9 zakładów remontowo-budowlanych (ZRB PTTK)
- Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Handlu Detalicznego (PZHD PTTK),
- Biuro Turystyki Zagranicznej (BTZ PTTK),
- Wydawnictwo PTTK „Kraj”.

W sferze gospodarki reprezentowanej przez wyżej wymienione przedsiębiorstwa w 1982 r. osiągnięto rezultaty, które w porównaniu do 1981 r., przedstawiają się następująco (w tys. zł):

Lp.	Wyszczególnienie	Sprzedaż		%	Wynik bilansowy		Kwota wzrostu
		1981	1982	1981	1981	1982	
1	Przemysł ZP „Foto-Pam”	918 757	1 471 530	160,2	+ 71 752	+257 613	185 861
2	Budownictwo (ZRB)	249 093	507 329	195,8	+ 90 767	+ 30 375	121 142
3	Usługi turyst. (OZGT)	1 136 753	1 633 959	143,7	-116 088	+ 80 565	196 653
4	Turystyka zagr. (BTZ)	814 114	1 248 178	153,3	+ 54 995	+ 93 786	38 791
5	Wydawnictwo „Kraj”	14 554	36 802	291,4	- 1 057	+ 4 297	5 354
6	Handel (PZHD)	55 554	58 442	105,2	- 1 377	+ 1 674	3 051
	Ogółem	3 198 825	4 956 510	154,9	- 82 542	+468 310	550 852

Rok 1982 przyniósł likwidację deficytów w budownictwie, bazie turystycznej (OZGT), wydawnictwach i handlu. Poprawę wyników przy wzroście kosztów (ogółem 135%) osiągnięto dzięki możliwościom, jakie stworzyła reforma gospodarcza, m.in. w sferze samodzielności w ustalaniu cen oraz dzięki przychylności i pomocy władz państwowych, które w 1982 r. rozszerzyły dla PTTK zakres ulg i zwolnień. Wyniosły one ogółem kwotę 533 470 tys. zł, na którą składają się zwolnienia i ulgi w zakresie: podatku dochodowego w wys. 328 170 tys. zł, podatku stabilizacyjnego w wys. 41 600 tys. zł, podatku od nieruchomości i gruntowego w wys. 16 150 tys. zł, od odprowadzenia do Skarbu Państwa obciążeń z tytułu przeszacowania zapasów w wys. 138 620 tys. zł i części Funduszu

Aktywizacji Zawodowej w wys. 8 930 tys. zł. Dodać należy decyzje GKT w sprawie spłat kredytów inwestycyjnych, zaciągniętych w ubiegłych latach i pomoc finansową resortu. Decyzje te pozwoliły na przekwalifikowanie 324 mln zł pożyczek na dotacje, z jednoczesnym obciążeniem hipotecznym majątku Towarzystwa, oraz na przesunięcie terminów spłat dalszych 200 mln zł pożyczek na okres po roku 1985. Pokryto również straty gospodarki w roku 1981 i niedobory z lat poprzednich w wys. 140 mln zł. Postanowiono także częściowo finansować obiekty turystyki kwalifikowanej, w zakresie eksploatacji. Ponadto uzyskano dotację CFTiW na inwestycje turystyczne w kwocie 137 mln zł i kredyty na te cele w wys. 169 mln zł.

W 1982 r., w wyniku zakończenia zadań inwestycyjnych, uzyskano 234 nowe miejsca noclegowe i 22 gastronomiczne, a w rezultacie modernizacji 110 miejsc noclegowych i 86 gastronomicznych.

Baza noclegowa PTTK w 1982 r. liczyła łącznie 282 obiekty, w tym 16 nieczynnych z powodu remontów, wydzierżawień lub

złego stanu technicznego. Do dyspozycji turystów było 27 568 miejsc. Udzielono w obiektach PTTK ogółem 2 837 417 noclegów, co stanowi 84,8% liczby noclegów (3 345 251) udzielonych w 1981 r. Turyści zagraniczni skorzystali jedynie z 8 229 noclegów (w 1981 r. — 36 822).

Plenarne posiedzenia Zarządu Głównego PTTK

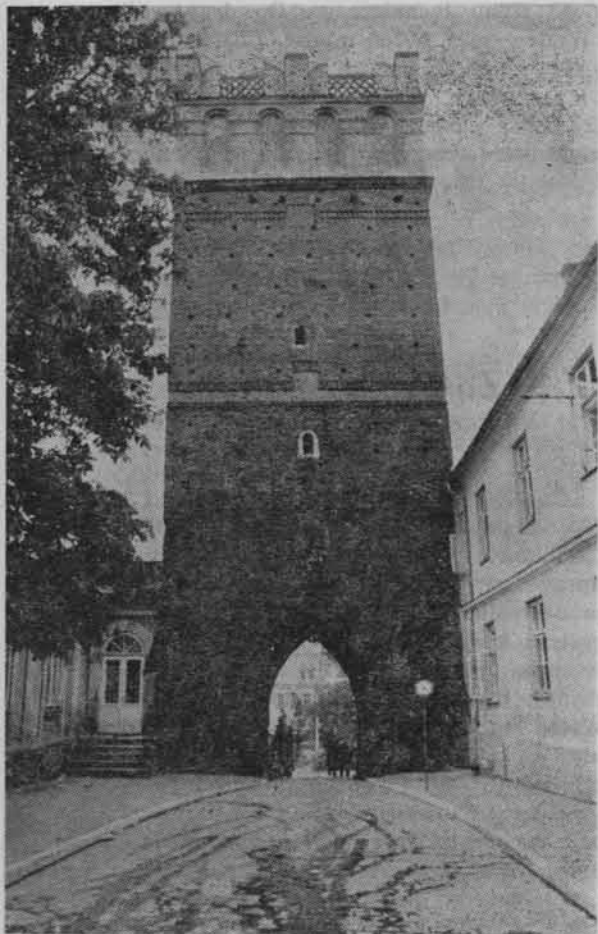
Początek roku 1982 był trudny, zarówno dla PTTK jak i dla całego ruchu turystyczno-krajoznawczego. Wprowadzenie w Polsce stanu wojennego poważnie osłabiło i ograniczyło możliwości organizowania zebrań, imprez i wycieczek. Mimo to Towarzystwo nie przerwało swej działalności, a już na wiosnę odbyło się pierwsze w tym roku zebranie plenarne władz PTTK.

W roku 1982 przeprowadzonych zostało pięć posiedzeń plenarnych Zarządu Głównego PTTK. Poświęcone one były: ocenie ogólnej sytuacji Towarzystwa, ustaleniu programu rozwoju turystyki wodnej, rozwojowi działalności PTTK wśród młodzieży szkolnej oraz obchodom 75-lecia powstania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

24 kwietnia odbyło się IV Plenum PTTK, któremu przewodniczył prezes **Andrzej Gordon**. Przed rozpoczęciem posiedzenia zebrani uczcili minutą ciszy zmarłych wybitnych działaczy Towarzystwa: **Tomasza Wróbla** i **Zbigniewa Kulczyckiego**.

Posiedzenie poświęcone było informacji o działaniach prezydium ZG PTTK w okresie od drugiej części X Zjazdu Krajowego Towarzystwa oraz omówieniu głównych kierunków pracy PTTK w 1982 r. Informację tę złożył prezes **Andrzej Gordon**. Stwierdził on, że aktualnie PTTK grupuje 647 tys. członków. zrzeszonych w

580 oddziałach i 12 433 kołach i klubach. Członkowie PTTK posiadają 138 tys. uprawnień programowych przewodnika, przodownika poszczególnych dyscyplin turystyki kwalifikowanej, instruktora, społecznego opiekuna zabytków, strażnika ochrony przyrody, organizatora turystyki. Wśród kluczowych problemów, które przed nimi stoją, dwa mają szczególne znaczenie: miejsce turysty kwalifikowanego i turystyki kwalifikowanej w życiu Towarzystwa oraz stan materialny PTTK. Okres pozjazdowy został wykorzystany do przedstawienia władzom państwowym problemów, które podjął X Zjazd Krajowy PTTK. Dotyczy to w szczególności programu poprawy sytuacji ekonomicznej Towarzystwa. Oparty on został na osadzeniu podślaw gospodarki PTTK na uchwałę nr 112 Rady Ministrów z 8 VI 1981 r. w sprawie rozwoju drobnej wytwórczości, zmuszającej przedsiębiorstwa PTTK do większej gospodarności, samodzielności i odpowiedzialności. Konsekwentnie wprowadzany jest w Towarzystwie program oszczędnościowy. Zmieniona została struktura zarządzania bazą noclegową. Zamiast 44 OZGT i ZOT utworzonych zostało 20 nowych OZGT opartych na dwuszczeblowej strukturze. Towarzystwo, dzięki poparciu Głównego Komitetu Turystyki i Ministerstwa Finansów, zwolnione zostało z podatku dochodowego, a także częściowo z podatku ob-

Brama Opatowska w Sandomierzu. Fot. Grzegorz Micuła

rotowego, otrzymało dotacje na utrzymanie obiektów turystyki kwalifikowanej — schronisk, stanic wodnych; umorzono mu część kredytów zaciągniętych na te obiekty, przyznano dotacje na przedsięwzięcia programowe PTTK.

Mimo trudnej ogólnej sytuacji kraju, Towarzystwo otrzymało pokaźne wsparcie, które umożliwiło rozwijanie PTTK-owskich celów programowych.

Prezydium ZG PTTK podjęło także działania zmierzające do umocnienia pozycji oddziałów PTTK. Uzyskana została zgoda na zwolnienie biur obsługi ruchu tury-

stycznego oddziałów z podatku obrotowego, oddziały otrzymały też prawo do prowadzenia wypożyczalni wraz z punktami konserwacji i naprawy sprzętu turystycznego oraz prowadzenia prac na wysokości, podwodnych i podziemnych przez członków klubów górskich, speleologicznych, nurkowania swobodnego. Opracowany został nowy, korzystniejszy regulamin pomocy oddziałom. W kołach i oddziałach m.in. pozostają pełne wpłaty z tytułu składek członkowskich.

Działania prezydium ZG PTTK w okresie od ostatniego posiedzenia plenarnego oraz priorytety działalności Towarzystwa w 1982 r. zostały zaaprobowane przez członków Zarządu Głównego.

W dalszej części obrad plenum ZG PTTK przyjęło założenia organizacyjne zebrania plenarnego pod hasłem „PTTK a woda” oraz plan pracy Zarządu Głównego PTTK. Zarząd Główny zatwierdził ponadto składy osobowe komisji społecznych ZG na okres X kadencji: Komisji Pracy PTTK w Osiedlach Mieszkaniowych, Turystyki Narciarskiej, Komisji Krajoznawczej, Rady Programowej do spraw Młodzieży Szkolnej, Komisji Turystyki Żeglarskiej, Speleologii, Kół i Oddziałów Zakładowych, Kapituły Odznaczeń.

W dniach 28—30 maja 1982 r. odbyło się w Starych Jabłonkach, pod przewodnictwem prezesa **Andrzeja Gordona**, piąte posiedzenie Zarządu Głównego PTTK.

W swej zasadniczej części poświęcone ono było kompleksowi spraw turystyki kajakowej, żeglarskiej i podwodnej, i odbywało się pod hasłem „PTTK a woda”. Uczestniczyli w nim, obok członków Zarządu Głównego, przewodniczący oraz działacze trzech komisji „wodnych” Zarządu Głównego oraz przedstawiciele Głównego Komitetu Turystyki, Polskiego Związku Żeglarskiego i Polskiego Związku Kajakowego.

Referat wprowadzający do dyskusji wygłosił wiceprezes ZG PTTK **Marek Szczepkowski**, koncentrując się na problematyce

organizacji imprez turystyki kajakowej, żeglarskiej i podwodnej, ochrony środowiska wodnego oraz więzi PTTK-owskiej bazy nadwodnej z programową działalnością Towarzystwa w dziedzinie turystyki wodnej. Dyskusja toczyła się (w czterech zespołach) nad modelem organizacji turystyki wodnej PTTK, warunkami rozwoju tej turystyki, kulturą jej uprawiania oraz współpracą PTTK z innymi organizacjami.

Plenum przyjęło jednogłośnie uchwałę nr 13/X/82 w sprawie rozwoju turystyki wodnej. Uchwała wyraża stanowisko ZG PTTK, że turystykę wodną należy uznać za jedną z bardzo ważnych dziedzin działalności PTTK. Zaleca ona władzom Towarzystwa kontynuowanie działań zmierzających do zagwarantowania turystom wodniakom dostępu do leśnych terenów nadbrzeżnych od strony wody dla rozbijania tam biwaków oraz uregulowania przepisów umożliwiających przewożenie sprzętu wodnego, głównie kajaków, pociągami PKP i autobusami PKS, jak również doprowadzenia do uzgodnienia z odpowiednimi władzami do oznakowania turystycznego nieżeglownych szlaków wodnych. Dalszą kwestią wymagającą rozstrzygnięcia jest dostosowanie profilu produkcji sprzętu wodnego, wykonywanego zarówno przez przemysł państwowy, spółdzielczość jak i zakłady produkcyjne PTTK „Foto-Pam” na potrzeby turystyki wodnej. Uchwała postanawia także, że prezydium ZG PTTK opracuje doraźny program rozbudowy bazy przeznaczonej dla turystyki wodnej, dokona też wyboru kilku obiektów nadwodnych PTTK i przekształci je w najbliższym czasie w ośrodki o wysokiej kulturze organizacji turystyki wodnej i szkolenia. Uchwała poświęca też wiele miejsca roli klubów poszczególnych rodzajów turystyki wodnej w procesie rozwoju tej gałęzi turystyki oraz zwraca uwagę na potrzebę doskonalenia metodyki organizacji i prowadzenia imprez turystyki kajakowej, żeglarskiej i działalności podwodnej. Zarząd Główny PTTK w swej uchwale podkreślił potrzebę ścisłej współpracy w dziele rozwoju turystyki wodnej pomiędzy

Stefan Konopczyński — garncarz z Bolimowa.
Fot. Grzegorz Miciuła

PTTK a PZŻ i PZK. Zwrócono się wreszcie z apelem do władz państwowych i wszystkich turystów o ochronę wód polskich przed zanieczyszczeniem.

W dalszej części zebrania plenarnego skarbnik ZG PTTK **Marek Dąbrowski** przedstawił projekt budżetu centralnego Towarzystwa na rok 1982. Po dyskusji członkowie Zarządu Głównego uchwałą nr 12/X/82 przyjęli budżet.

W czasie plenum złożona została przez członka prezydium ZG PTTK **Adama Chyżewskiego** informacja o powstającym z inicjatywy łódzkiego środowiska PTTK Muzeum Sportu i Turystyki. Plenum z uznaniem przyjęło tę inicjatywę oraz apel o popularyzację idei muzeum i pomoc w

gromadzeniu eksponatów związanych zwłaszcza z historią PTT, PTK, PTTK. Zobowiązało też prezydium ZG PTTK do udzielenia pomocy przy tworzeniu muzeum.

Zarząd Główny zatwierdził założenia programowo-organizacyjne Komisji Historii i Tradycji ZG PTTK oraz jej skład osobowy, odkładając na później zatwierdzenie przewodniczącego komisji.

W dniach 25—26 września 1982 roku obradowało w Warszawie, pod przewodnictwem prezesa **Andrzeja Gordona**, VI posiedzenie plenarne ZG PTTK. Było ono poświęcone podjęciu przez PTTK problematyki turystyki i krajoznawstwa wśród młodzieży szkolnej. We wstępie do dyskusji prezes ZG PTTK **Andrzej Gordon** sformułował pytania, które winny być osnową plenarnej dyskusji. Brzmiały one następująco: jak PTTK funkcjonuje w świadomości młodzieży szkolnej ze swym programem, założeniami, inspiracjami, czy wspiera to, co pragną realizować członkowie SKKT PTTK? Jakie miejsce zajmuje turystyka i krajoznawstwo w życiu współczesnej szkoły? Co powinni zrobić działacze PTTK, aby sprawy młodzieży szkolnej stały się jednym z głównych elementów działalności Towarzystwa?

Referat programowy PTTK a młodzież szkolna wygłosił przewodniczący Rady Programowej ZG PTTK do spraw Młodzieży Szkolnej **Jerzy Rączek**. Przedstawił on tradycje Towarzystwa w zakresie pracy z młodzieżą szkolną, zarys historii pracy organizacyjno-prawnej PTTK we współdziałaniu ze szkołą, władzami szkolnymi i młodzieżą szkolną, działalność programową PTTK na rzecz młodzieży szkolnej, stan kadry programowej Towarzystwa przygotowanej do pracy z młodzieżą oraz zabezpieczenie ekonomiczne działalności PTTK w tym środowisku. Sformułowany został następnie plan działania Towarzystwa: utrzymania w szkołach istniejącego PTTK-owskiego stanu organizacyjnego i umocnienia go, stworzenia takiej atmosfery wśród młodszych kolegów, członków

PTTK ze szkół, aby wszystkie istniejące kluby szkolne były wzorcowymi klubami Towarzystwa. Po organizacyjno-programowym umocnieniu istniejącego stanu posiadania i w bardziej sprzyjających warunkach ekonomicznych, można będzie myśleć o dalszym rozwoju szkolnych klubów krajoznawczo-turystycznych PTTK.

Dyskusja nad przyszłymi losami szkolnych klubów PTTK, nad PTTK-owskim ruchem w szkole, koncentrowała się przede wszystkim na urealnieniu programu rozwoju. Znalazło to wyraz w uchwale nr 15/X/82 ZG PTTK. SKKT PTTK powinno działać tam, gdzie istnieją warunki, gdzie jest kwalifikowany nauczyciel — opiekun SKKT PTTK lub pomoc rodziców działaczy PTTK. Chodzi bowiem o to, że młodzież szkolna nie może być jedynie biernym uczestnikiem ruchu turystycznego, ale również jego organizatorem, a to wymaga rozwijania samorządności w SKKT PTTK, które powinny pełnić podstawową rolę w upowszechnianiu turystyki i krajoznawstwa w tym środowisku.

W dalszej części plenarnego zebrania przyjęte zostało, przedstawione przez sekretarza generalnego **Zdzisława Łysio**, sprawozdanie z działalności ZG PTTK za rok 1981. Zostało to wyrażone w formie uchwały nr 14/X/82.

Ponadto VI plenum ZG PTTK zaakceptowało zmiany w składzie osobowym Komisji Ochrony Przyrody oraz przydzieliło funkcję przewodniczącego Komisji Historii i Tradycji ZG PTTK **Januszowi Żmudzińskiemu**. Zarząd Główny, uchwałą nr 19/X/82, zaakceptował zmianę nazwy Rady Programowej Wydawnictwa PTTK „Kraj” na Radę Programową ZG PTTK do Spraw Wydawniczych.

21 listopada 1982 r. zwołano kolejne, VII posiedzenie plenarne ZG PTTK. Przewodniczył prezes **Andrzej Gordon**.

Na wstępie zebrani minutą ciszy uczcili pamięć zmarłego Członka Honorowego PTTK, wybitnego działacza Stefana Zwołńskiego.

Członkowie Zarządu Głównego rozpatrzyli zasady udzielania zniżek organiza-

cyjnych, które zreferował w imieniu prezydium ZG PTTK skarbnik **Marek Dąbrowski**. W proponowanym nowym systemie najistotniejsze zmiany dotyczą: ograniczenia zniżek wyłącznie do członków PTTK, zniesienia zniżek dla grup turystycznych, rozszerzenia zakresu zniżek na usługi campingowe, ujednoczenia wysokości zniżek dla usług noclegowych i w wypożyczalniach sprzętu turystycznego. Po dyskusji i wprowadzeniu poprawek uchwałą nr 20/X/82 członkowie Zarządu Głównego zaakceptowali nowe zasady zniżek organizacyjnych PTTK.

W dalszej części zebrania plenarnego dokonana została ocena letniego sezonu turystycznego PTTK w 1982 r. Następnie podjęto uchwałę dotyczącą przyjęcia zbiorczego sprawozdania finansowego byłego Zrzeszenia Gospodarki Turystycznej PTTK za 1981 r., zamykającego się sumą bilansową w kwocie 5 374 666 tys. zł oraz stratą w wysokości 82 542 tys. zł.

Zarząd Główny podjął następnie decyzję w sprawie powołania zespołu do spraw szkolenia ZG PTTK, regulaminu i składu osobowego Rady Programowej ZG do spraw Produkcji i Handlu.

*

3 grudnia 1982 r. członkowie Zarządu Głównego PTTK i zasłużeni działacze Towarzystwa uczestniczyli w uroczystym zebraniu plenarnym poświęconym 75-leciu Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Obrady prowadził prezes **Andrzej Gordon**.

Ostatni prezes Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego prof. dr **Stanisław Leszczycki** w swoim referacie *Polskie Towarzystwo Krajoznawcze w latach 1946—1950*, nakreślił dzieje reaktywowanego zaraz po II wojnie światowej PTK, przypomniał trudne pierwsze powojenne lata polskiego krajoznawstwa, zapał ludzi, którzy działali w tym okresie, odbudowę i budowę bazy materialnej na potrzeby rozwijającego się ruchu turystyczno-krajoznawczego. Przedstawił także zabiegi działaczy PTK i PTT o zjednoczenie ruchu turystyczno-krajoznawczego oraz motywy,

którymi kierowało się Polskie Towarzystwo Krajoznawcze podejmując decyzje o połączeniu obydwu Towarzystw w 1950 r. w Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze.

Drugi referat, wygłoszony przez przewodniczącego Komisji Krajoznawczej ZG PTTK **Tadeusza Rycerskiego**, pt. *Kontynuacja działalności Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego przez PTTK*, był odpowiedzią na pytanie, czy nowa organizacja kontynuowała tradycje krajoznawcze PTK, potrafiła rozwinąć idee krajoznawstwa zapoczątkowane przez swego wielkiego protoplastę i wzbogacić je o nowe formy pracy krajoznawczej. Referent wskazał, że tak istotnie się stało, że PTTK w swej działalności programowej zapewnia ciągłość tradycji, ciągłość idei krajoznawczej, czego najlepszym dowodem były treści ogólnokrajowej narady krajoznawczej w Gdańsku i Kongresu Krajoznawczego w Płocku, podczas których ustalono krajoznawczy program turystyki.

Kolejny referat, wygłoszony na uroczystym posiedzeniu plenarnym przez przewodniczącego Komisji Opieki nad Zabytkami ZG PTTK dr. **Franciszka Midurę**, poświęcony był muzealnictwu w PTK i kontynuacji tego dzieła w PTTK. PTTK prowadzi obecnie 26 muzeów regionalnych i kilkadziesiąt izb regionalnych, które często można uznać również za pełnoprawne muzea. Zgromadzono w nich ok. 50 tysięcy eksponatów, głównie z dziedziny historii, etnografii, archeologii i sztuki. Stanowią one bezcenną wartość dla regionu, jego historii i kultury.

O fotografii krajoznawczej w PTK, współczesnej koncepcji fotografii krajoznawczej i jej zadaniach w PTTK mówiła **Halina Słomińska**, wiceprzewodnicząca Komisji Fotografii Krajoznawczej ZG PTTK.

Tę część obrad plenarnych Zarządu Głównego PTTK wzbogaciły wystąpienia honorowego prezesa Zarządu Wojewódzkiego PTTK w Kielcach **Bohdana Beldowskiego** i prezesa ZW PTTK w Kaliszu **Edmunda Sobkowicza**, którzy przedstawili 75-lecie PTK na ziemi kieleckiej i kaliskiej.

Ostatni prezes PTK, prof. dr Stanisław Leszczycki (z lewej) oraz obecny prezes PTTK, Andrzej Gordon, podczas uroczystego zebrania plenarnego Zarządu Głównego PTTK poświęconego 75-leciu Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Fot. Lech Charewicz

Z tematyką tą łączyła się wypowiedź przewodniczącego Komisji Historii i Tradycji ZG PTTK **Janusza Żmudzińskiego**, który przedstawił koncepcję utworzenia działu zbiorów specjalnych Centralnej Biblioteki PTTK, mających na celu dokumentowanie działalności PTK, PTT i PTTK. Zbiory gromadzone będą w trzech zasadniczych grupach: biografie działaczy turystycznych i krajoznawczych, dokumentalna fotografia krajoznawcza i pocztówka krajoznawcza. Uczestnicy zebrania plenarnego ZG PTTK zaakceptowali tę koncepcję.

cję zobowiązując prezydium ZG do wprowadzenia jej w życie.

Podczas uroczystego zebrania plenarnego ZG PTTK prezes **Andrzej Gordon** wręczył licznym zasłużonym wybitnym działaczom PTK i PTTK, nestorom pracy krajoznawczej dyplomy, jakie z okazji 75 rocznicy powstania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego nadał Zarząd Główny PTTK. Dyplomy te nadano również oddziałom PTTK, które działały niegdyś w PTK a obecnie w PTTK kontynuują chlubne tradycje.

Oprac. T.R.